

nisset, Chlotharii verba depromit. Viso ergo Eustasio B. Columbanus gavisus recepti muneris aditu gratulatur, retentumque penes se tantisper hortatur ut sui laboris reminisceretur, cohortem fratrum disciplinae habentis erudiret, multorumque collegio Christi plebem adunaret suisque institutis educaret. Dimissus post hæc ad Chlotharium remeare iubetur, talibusque responsis regias mulcere imperat aures, seque retro repedare nullatenus ratum duceret: tantummodo precere ut sodales suos, qui Luxovium incolebant, regali adminiculo ac præsidio fovaret. Litteras castigationum affamine plenas regi dirigit gratissimum munus. Rex velut pignus fœderis viri Dei ovans litteras recepit, nec ejus petitioni oblivionis noxam

^a Apud Usuardum, Adonem et Surium legitur ix Kal. Decemb. Ast xi Kal. Dec. S. Columbani memoria consignatur in Martyrologiis Wandalbertii et Bened., quibus Vitæ S. Columbani exemplaria mss. quæ vidimus suffragantur. Anno Christi 615 S. Columbanum ad superos abiisse inde colligitur quod annum integrum post suum e Gallia discessum, et Theoderici regis interitum in monasterio Bobiensi expleverit.

A præponit. Omni denique præsidio supradictum monasterium munire studet, annuis censibus ditat, terminos undique, prout voluntas venerabilis Eustasii erat, auget; omnique conatu ad auxilium inibi habitantium ob viri Dei amorem intendit. Porro B. Columbanus expleto anni circulo in antedicto monasterio Bobiense, vita beata functus, animam membris solutam cœlo reddidit, ^a xi Kal. Decembris. Cujus strenuitatem si quis nosse velit, ^b in ejus dictis reperiet. Reliquiæque ejus eo habentur in loco conditæ, ubi et virtutum decore pollutæ præseculæ Christo, cui est gloria per omnia sæcula sæculorum, Amen.

^b Præter B. Columbani Regulam ejusque Penitentiale, exstant opuscula ejus nonnulla Melchioris Goldasti opera Insulæ anno 1604 edita. Et tamen Regulam Columbani, qualis typis vulgata est, integram non esse constat, si caput in Concord. Regul. cap. 74, § 10, citatum ex Regulæ Columbani cap. 33, ad Columbani Regulam pertinet. Columbani opus contra Arianos num. 59 memoratum non exstat. Lege adnotata ad Vitæ S. Sadlbergæ exordium.

VITA S. EUSTASII

ABBATIS LUXOVIENSIS SECUNDI,

Ad mss. Codd. Cisterc. aliosque emendata.

(Ex Mabill. Acta ordinis S. Benedicti.)

1. Igitur venerabilis ^a Eustasius, ut superius diximus ^b, a B. Columbano ab Italia paterno affectu directus, dum æquo jure subditas regeret catervas monachorum, evenit ut pro communi necessitate ad regem Chlotharium pergeret, qui eo tempore in ultimis Galliæ finibus Oceani maris habitabat. Fuit ergo arrepti itineris via per saltum pagumque Briegium (*la Bris*): perventumque est ad quamdam villam Chagnerici quo dudum aliquantis moratus fuerat. Villæ vocabulum ^c Pipimisium dicitur, distans ab urbe Meldorum (*Meaux*) circiter millibus duobus. Ibi nunc Chagnericus cum conjugē sua Leudegunde nomine, Christiana et sanæ mentis femina, morabatur, et suam filium Chagnoaldum, cujus superius fecimus mentionem ^d, penes se habebant. Viso itaque Eustasio Chagnericus miro cum gaudio recepit; eratque simul cum patre matreque filia Burgundofara nomine, quam, ^e ut superius diximus, B. Columbanus

C Domino sacraverat. Quam pater cum jam desponsasset ac nuptiis adversum voluntatem puellæ tradi voluisset, dolore oculorum percussa et febrium igne ita succensa est, ut vix jam ^f superis reddi crederetur. Hanc in extremis anhelitibus positam B. Eustasius videns patrem increpat dicens, suæ noxæ esse quod hæc tantis uteretur pœnis, quia viri Dei interdictum violare vellet. At ille dissimulans, Utinam, inquit, sospitati redderetur, et divinis famularetur obsequiis! Non se talibus votis obstare debere ait. Accedens itaque ad stratum puellæ, sciscitatur si suæ fuerit assentationis quod contra B. Columbani interdictum post vota cœlestia rursus iteraverit terrena. At puella detestatur [*Id est*, protestatur] se talibus votis nunquam paruisse, ut terrenis cœlestia commutaret; sed paratam fuisse beati viri parere præconis, æque ait præterita vidisse nocte simili figura virum qua ipse est, qui oculorum suorum lumen redderet, vo-

^a In prologo Anonymi qui huic Jonæ lucubrationi apud Henschenium præmittitur, Eustasius dicitur ex *Burgundionum* genere procreatus. In Vitæ S. Waltrici cap. 9, B. Austasius *nobilitate generis et moribus decoratus* prædicatur. Denique Jonas in Vita S. Columbani, num. 37, Mietium Lingonicæ Ecclesiæ pontificem Eustasii avunculum fuisse testatur.

^b Vitæ sancti Columbani, num. 61.

^c Pipimisium habent tum Jonæ quotquot vidimus exemplaria, tum Hildegarius in Vita S. Faronis, cap. 36. Pipimisium nonnulli interpretantur *Oppigny*: sed ubinam gentium in Brigia sit ille locus *Oppigny*, ab ipsis Brigiæ incolis discere non potuimus. Exstat duabus fere leucis supra Meldas vicus quidam ad Ma-

tronam vernacule *Changy*, quem vicum non alium esse putamus a Pipimisio, sic posteris appellatum a Chagnerico seu Changerico S. Burgundofaræ patre. Certe intervallum a Meldis oppido hic per Jonam assignatum prædicto vico non male respondet; et vicinia Vultiaci villæ, vulgo *Eussy*, in qua S. Autharius Audoeni pater a Columbano conventus est, conjecturæ nostræ favere videtur.

^d Vitæ sancti Columbani, n. 30 et 35.

^e *Ibid.*, n. 50.

^f Superis, id est superstitibus seu vivis, prout ad prologum Vitæ sancti Columbani interpretati sumus.

remque simul audisse dicentem : Quodeunque tibi hic vir dixerit fac ; et sanaberis. Infer ergo auribus meis quæ mihi sint custodienda, et tuis orationibus pelle dolorem a Domino illatum. Prostratus itaque humo cum lacrymis venerandus vir Dominum postulat ut pollicitum munus infundat, surgensque crucem supra oculos exprimit, et manu oculos palpando Domini præsidium adesse deplorat [*Id est, implorat*]. Protinus salute secuta lumen redditur, febrium ignis fugatur, redditamque sospitati matri commendat ut ab Chlothario rediens religionis vestibus induat.

2. Cumque pater cerneret sospitati filiam redditam, sponso tradi decernit, pollicitationi pristinae cæcam oblivionis foveam inferens. Quo puella comperto credidit uni sodali consilium, cum qua fugam inire queat. Cumque illa assensum præbuisset, felici fuga clam elapsæ arrepta, ad basilicam B. Petri apostolorum principis pervenerunt. Quo pater comperto post eas furens dirigit pueros, atque jubet ut apprehensam filiam crudeliter perimant. Pergentes pueri linibus [*Al., sinibus*] ecclesie puellam receptam reperiunt : et paulisper morati ut genitoris ira frangeretur, committuntur mortis periculum. At illa inquit : Mortem me formidare putatis ? In hoc ecclesie pavimento probate : ob talem etenim causam ovans mortem recipio pro eo qui pro me non indignatus est mori. Nec mora, B. Eustasius remeant, puellam a custodia liberat, patrem terribiliter increpat : religionis veste per pontificem urbis illius Gundoaldum nomine induit, sacravitque salutaribus sacramentis. Monasterium quoque virginum Christi supra paternum solum inter fluvios ^a Mugram et Albam ædificat, fratresque qui ædificandi curam habeant deputat, germanum puellæ Chagnoaldum et Walbertum qui ei postea successit ^b, ut regulam doceant decernit. In quo quantæ virtutes postea factæ fuerint, si vita comes fuerit, prosequi nitimur ^c.

3. Reversus ergo venerabilis vir Eustasius ad Luxovium, magistrî præceptum implere parat, ut gentes quæ vicinæ erant fidei pabulo alerentur. Progressus igitur ^a Warascis prædicat : quorum alii idololatriæ cultibus dediti, alii Fotini vel Bonosi errore maculati erant. His ad fidem conversis, ad Boios, qui nunc Bavocarii vocantur, tendit, eosque ^d multo labore imbutos fideique liniamento correptos (*sic Ms.*), plurimos eorum ad fidem convertit : ubi cum aliquantis moratus fuisset, dimisit sagaces

^a Mugra seu Mucra. Duplex est amnis ejusdem nominis, uterque in Matronam influens, alter supra Meldas, qui minor; infra idem oppidum alter, qui Mucra absolute, vulgo *le Morin* dicitur. Ille paulo infra Jotrense parthenona, ad orientem; hic itidem paulo infra sanctæ Faræ monasterium olim Evoricis appellatum, ad aquilonem præterlabitur, recipitque ex parte orientali rivulum prope idem cœnobium decurrentem, quem Jonas sine dubio *Albæ* nomine intelligit.

^b Nempe Eustasio, in regimen cœnobii Luxoviensis.

^c Lege Vitam Burgundofaræ, infra.

A viros qui cœpti laboris in studio desudarent; ipse vero ad Luxovium remeare studet.

4. Cumque iter carperet, venit ad quemdam virum nomine Godoinum, qui eo tempore ad villam quam Mosam [*Meuse*] vocant ob amnem eo in loco fluentem morabatur. Is ergo cum vidisset Eustasium, velut gratissimum munus domi recepit. Ingressus ergo Eustasius domum, præmissa benedictione, poscit ut liberos quos habebat repræsentet. Ille obediens, duos bonæ indolis liberos repræsentat. Quem vir Dei interrogans : Est, inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter unam filiam luminibus orbata nomine Adalbergam [*Salabergam*], se amplius non habere. Veniat, inquit, illa. Quam cum vidisset, sciscitatus est utrum juvenilis animus ad cultum divini timoris aspiraret. Assatim ut tenera quiverat ætas, sit se paratam esse sacris præconiis obtemperare. Dedit ille operam et per duos dies jejunio corpus affecti, mentem fide armavit, super oculos benedictionis oleum effudit : meruit tandem per interventum sancti viri cæcitas lumen habere. Redintegravit ergo divina pietas interventu famuli sui luminis damna, et hæc quæ lumen receperat, post divina munera ad cultum timoris Dei uberius aspiraret. Quæ nuncusque sperest divinis obsequiis dedita : nec solum suæ utilitati, sed et aliis providet opportuna.

5. Cum progressus inde cœptum iter perageret, quemdam fratrem Agilem nomine, qui modo Resbensi cœnobio præsul existit, vehementis febrium ignis arripuit. Quem Eustasius attingit, interventuque orationum sanavit, et pristinae statim sospitati reddidit. Deinde perveniens ad supradictum cœnobium, ibi tam plebem interius quam vicinos populos ad Christianum vigorem excitare studuit : multosque eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit : fuitque ejus studii, ut multos sua facundia erudiret. Nam multi eorum post Ecclesiarum præsules exultant, Chagnoaldus Lugduni Clavati (*Loon*), Acharius Virmendorum et Noviomensis ac Tornacensis episcopus, Ragnacharius ^a Augustanæ et Basileæ, Andomarus Bononiæ et Tervanensis oppidi.

6. Cumque jam haberetur ab hominibus gratus, adeo ut nullus se B. Columbanum perdidisse goneret qui ejus doctrinis imbutus fuisset, præsertim cum cernerent in discipulo magistri instituta manere, omniumque Francorum procerum honore fulciretur, et Chlotharii regis amore ac veneratione clueret; exarsit solito lividus adversus sanctorum famam hydros

^a Warascæ in provincia Sequanorum *ad strump Duvii* ripam selisse scriptor Vitæ sanctæ Salabergæ testatur. Imbuti erant erroribus Photini Sirmienis quondam episcopi, qui, teste Epiphanio, hæret. 71, docebat Christum ab initio non esse, sed a Mariæ, et lucusque ipsum existere : quem in errorem impexit etiam Bonosus Narsitanus in Dacia episcopus.

^c Sic legendum cum mss., non vero *Augustoduni*, ut apud Bollandum. *Augustanæ* nomine intelligi Augustam Rauracorum, vulgo *Augst* (prope *Basileam, Bâle*) urbem quondam, hodie in vicum redactam.

[diabolus]: excitatque ex sinibus matris novum Cain qui fratrem zelo velit extinguere; vel etiam novum proditorem qui magistri dicta scinderet, et collidendo solida ad fragiles turbarum aures fragilem mentem accommodaret. Excitat unum e subditis Agrestium nomine, qui quondam Theoderici regis notarius fuerat, et quadam cordis compunctione tactus, omnia quæ possederat relinquens et ad Luxovium veniens, se et sua omnia supradicto Patri tradiderat. Quid cuncta replicem? Religionis speciem in monasterio gestans, post comæatum postulat [*Id est, licentiam*] ut gentium esse prædicator permitteretur. Quem vir sanctus diu objurgans increpat se ad tale opus minime idoneum, rudem adhuc in religione putare, vel dignum dicens omnibus ecclesiasticis phaleramentis decoratum esse debere qui tale opus susciperet. Jeremias enim Domini electione præmissus se dignum denegat dicens: *A, a, a, Domine Deus, ego puer sum, nescio loqui (Jerem. 1)*. Moyses electus a Domino se tardum lingua testatur (*Gen. v*).

7. His dictis cum nihil proficeret, quem tenere non valet ire sinit. Qui cum ad Bavocarios tendens venisset, paululum moratus nullum fructum exercens, velut alta platanus garrula ventorum folia tremulas quatit ad auras, sed fructuum copiam nescit. Deinde ad Aquileiam pertransit. Aquileienses etenim dissentiunt a communione sedis apostolicæ (de qua Dominus in Evangelio ad beatum apostolorum principem Petrum loquitur: *Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam [Math. xvi]*) ob^a trium Capitulorum dissensionem, ex qua discordiæ in longam incrementa manarunt, quod præsentī operi non est inserendum. Itaque veniens Aquileiam, socius statim schismatis effectus, a Romanæ sedis communione sejunctus ac divisus a totius orbis communione: qui cum Romanæ sedi jungeretur, damnabat insulam Aquileiam orthodoxam fidem non tenere. Quo schismate imbutus epistolam venenosam et increpationibus plenam ad B. Attalam per Aurelium Adalvaldi regis Longobardorum notarium dirigit. Quam per multorum annorum spatia abditam habui, et postea mea negligentia perdidit. Nec alius quilibet eam, sed ipse proprio stylo scripserat.

8. Directa itaque ad B. Attalam epistola ipse ad Luxovium properat, et postea B. Eustasium schismatis aculeis tentat, si sanam mentem suis vesaniis corrumpere queat. Quo venerandus vir comperto, diu

^a Quæstio trium Capitulorum, quæ amplius uno sæculo Ecclesiam exagitavit, exinde sumpsit originem quod cum Ibas Edessenus ac Theodoretus Cyrensis episcopi una cum Theodori Mopsuesteni in Cilicia secunda Antiochensis recepti essent in concilio Chalced., Act. 10, consulatu Martiani, Christi anno 451 habita, vi Kal. Novembris; uno fere post sæculo agente Theodoro Casareæ Cappadociæ episcopo damnati sunt a Justiniano imp. quod Nestorio favere viderentur. Coactum est ea de causa Constantinopoli concilium anno 553 jussu imperatoris, in quo concilio damnatio literata, cui summi pontifices primo repugnantes postea assensi sunt, cum multi episcopi in-

A paternis affaminibus errantem monet. Sed postquam salutaribus monitis mentem peste corruptam et salubri antidoto curare nequiverat, a suo suorumque collegio segregavit.

9. Refutatus ergo a B. Eustasio se huc illucque vertit, ut nonnullos assentationis suæ fautores facere queat. Sed cum nihil ejus imperitia facere quiverat, B. Columbani religionem offendit, adversus regulam ejus canuo dente garriens, ac veluti cœnosa sus grunniens per quos potuit garrulitatis suæ innumur excitavit, annuente sibi Abelleno Genevensis urbis (*Genève*) episcopo, qui consanguinitati suæ proximus erat. Is itaque Abellenus vicinos cateratim episcopos sibi jungere in Agrestii auxilio omni studio nisus est, ita ut regem Chlotharium tentarent, si eorum partis assentator futurus esset. At ille sciens et cogitam experimento habens B. Columbani sanctitatem et discipulorum doctrinam, adversus sanctam doctrinam grunniens suis studet redarguere responsis. Cumque nihil profecisset, statuit ut synodali examinatione probaretur, non ambigens de B. Eustasii auctoritate et doctrina, quod omnes adversantes sanctæ regulæ prudentia et facunditate, administrante sibi Spiritu sancto, superaret.

10. Emanante ergo regali auctoritate, multi Burgundiæ episcopi in suburbano Matisconensis urbis conveniunt: inter quos residebat maximus hæreticus, qui maxime synodum fieri urgebat Warnacharius, qui erat B. Eustasii adversarius. Sed prævaluit B. Eustasii deprecatio, ut qui auctor miseræ intentionis et assentator fieri vellet, correptus a Domino per eum omnium vires frangeret. Prædicto ergo et statuto die quando adversus Eustasium altercatio oriretur, ipse morte præventus interit^b. Præcis itaque in eo Agrestianæ partis viribus turbantur omnes, et sciscitantur Agrestium quid adversus regulam B. Columbani vel venerabilem Eustasium objiceret. At ille trementibus labiis, et nihil auctoritatis ac elucubrati eloquii habens ait, superflua quædam et canonicæ institutioni aliena eorum studiis teneri. Cumque illum urgerent, tandem criminis causam deponit: se suæ regulæ habere, et cochleam quam lamberent crebro crucis signo signari, et in ingressu eujuslibet domus intra cœnobium tam introeundo quam egrediendo benedictionem postulare. Cumque illi nil dignum synodalibus dissertationibus objici cernerent, Alia, inquit, si habet opponat. At ille prorupit dicens se scire Columbanum a cæterorum

primis Aquileienses in defensione trium Capitulorum persistenter. Lege Baron. tom. VIII, ad ann. 558 et seqq. Aquileienses tandem sub Sergio papa resipuisse auctor est Paul. Diacon., lib. v, cap. 14, Hist. Longob.

^b Hic ergo Vuarnacharius alius est a Vuarnachario majore domus, qui post Eustasium mortuus est, nimirum Chlotharii regni anno 43, Christi 626, teste Fredegario in Chron., cap. 54.

^c Ista repetuntur ex Pœnitentiæ S. Columbani, in quo qui non signaverit cochleam quod lambit, sex percussionebus; egrediens vel ingrediens domum sine signo crucis, duodecim plagis subjacere tenebatur.

more desciscere, et ipse missarum solennia multiplicatione orationum vel collectarum celebrare: et multa alia superflua quæ cum auctore ac si hæreses tradita exsecrari deberent.

11. Audito beatus Eustasius hæreseo nomine se cum suo magistro notari, ait: « Vos o decus sacerdotum, probare debetis, qui in ecclesiis veritatis ac justitiæ seminarium distribuunt, et qui veritati ac veræ religioni aliena tradant. Quidquid enim a norma veri tramitis dissentit, extra Ecclesiæ corpus haberi debet. Vestrum est discernere objecta, an sint Scripturarum serie aliena. At illi aiunt: Tuo ore nosse volumus quid dignum ex hoc in responsionibus reddas. At ille, Nequaquam, inquit, reor contrarium esse religioni, si cochlea quam Christianus lambit, vel quodcunque vas aut poculum signo crucis munitur: cum per adventum signi dominici pellatur pestis adversantis inimici. Introeunte vero cellulam monacho vel exeunte, benedictione Domini armari ratum duco juxta Psalmistæ vocem: *Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in sæculum* (Psal. cxx). Licet hoc ad unumquemque Christianum referatur, ut gratia baptismi per fidem in Ecclesia introeunte servetur, tamen quotidie manu sua sive in ingressu, sive egressu, sive progressu, unumquemque nostrum signo crucis armari vel benedictione sodalium roborari fas duco. Multiplicationem vero orationum in sacris officiis credo omnibus proficere Ecclesiis. Cum enim plus Dominus quæritur, plus invenitur; et cum uberius oratione pulsatur, ad misericordiam poenitentium citius excitatur, nihil aliud plus desudare debemus quam orationi incumbere. Sic enim a Domino sub apostolorum numero hortamur: *Vigilate et orate ne intretis in tentationem* (Matth. xxvi). Sic enim nos et Apostolus sine intermissione orare rogat (1 Thess. v): sic omnis Scripturarum ordo jubet clamare: qui enim clamare negligit, neglectus et abscisus a Christi membris abjicitur. Nihil enim tam utile tamque salubre quam Creatorem multiplicatione precum et assiduitate orationum pulsare.

12. Illis et horum similibus responsis confusus Agrestius addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter ^a tondi, alio caractere exprimi, et ab omnium more descisci. Comperendinatim Agrestio talia loquenti et frivola garrulanti, Eustasius sagax, ut erat virtute patientiæ et scientiæ comperitus, respondit: Horum, inquit, in præsentia sacerdotum te ego ejus discipulus et successor cujus tu disciplinam et instituta damnas, ad divinum judicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum invito, ut justii judicii examine vindictam sentias,

^a Legendum *tonderi*. Nempe discipuli S. Columbani tonsuram gerebant hibernicam, quæ dimidiatam coronam reddebat: scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cæsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat. Ceterum tonsuram eam quam magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo fidelium non statim cum

cujus famulum tuis detractionibus maculare procuras. Illis dictis mentes quorundam qui Agrestii ante partis fautores erant perculit, hortanturque omnes ut pacis nexu corda jungerent: et iste præsumptæ temeritatis audaciam tolleret, et ille paterno affectu labentem piis correptionibus soveret. Ad quos B. Eustasius: Vestris libens satisfacerem precibus, si misera mens duritiam vecordis molliret, et correctis canterio mortis vel antidoto visceribus desectis, ad saluferum charitatis fraternæ statum remeare niteretur. Cogentibus ergo cunctis Agrestius simulate pacem postulat, quod postea actis depromisit. Eustasius mitis animi et mentis virtutum consciæ, favet suasioni poscentium, pacem tribuit, osculum porrigit.

13. Attamen Agrestius manifestam vesaniam vecundia metu pepulit, non tamen omnibus a malis abaccessit. Cœpit namque deinceps monasteria tentare, et sub specie discipuli pretium proditoris taxare. Ad quemdam enim virum venerabilem Romaricum veniens, qui primus inter nobiles fuerat apud Theodebertum habitus, priusquam per B. Columbani exemplum ac Eustasii prædicationem monitus, ad Luxovium veniens monasticæ institutioni se subdidit. Quo diu sub regulari tenore vitam agente, postea Eustasio annuente puellarum monasterium in propria extruxit possessione, in quo et regulam B. Columbani custodiendam indidit. Cumque jam multa religione polleret, ad eum Agrestius pergit, seseque subditum atque obedientem simulat: simulque Amatam, quem ibi Eustasius ad imbuendam regulam præfecerat, mollibus suggillationibus tentat. Nam eo in tempore ob quemdam neglectum tam Amatam quam Romaricum ab Eustasio objurgati fuerant. Læsus ergo ut sensit, quo facilius exasperatas mentes suis assertionibus jungeret, stimulavit paulatim venenata verba sanas mentes recipere, et in contemptum regulæ B. Columbani propriam vesaniam propagare. Proh dolor! execrabilis suavis ac letifera imbutio monita sana insanienti maculavit. Qui, abjectis institutis pristinis, rudibus conati fuerant instruere plebem doctrinis: et seducto juxta Job angue, manu obstetricante divina (Job xxvi, 13), rursus zelo invidiæ reducere non metuunt.

14. Deinde ad Burgundofaram iter dirigit, ut eam suis stimulationibus si valuisset commacularet. Quem Christi virgo non femineo more, sed virili confodit responsione. « Num tu, inquires, confessor veritatis et novorum introductor argumentorum, ad hoc has accessisti, ut veneno tuo dulcia melle perfunderes, et vitalia alimenta lethali amaritudine commutares? Eis tu detrahis quorum ego virtutes experta cognovi, quorum doctrinam salubrem recepi, ex quorum eruditione multos celestia regna penetrasse comperi. Memnisse te velim Isaiæ dictum: *Væ qui dicunt*

ipsa magia primo detestetur et merito exsufflet? Quæ aspectu in frontis quidem superficie, coronam videtur speciem præferre, sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam quam te videre putabas invenies coronam, » inquit Ceolfridus abbas in epistola sua, apud Bedam lib. v. Hist., cap. 22.

malum bonum, et bonum malum (Isa. v). Accelera, A Quam multi jam in amore Columbani et ejus regulæ monasteria construunt, plebes adunant, gregem Christi congregant. Inter quos illuster tunc vir Elegius, qui modo Virimandensis Ecclesiæ pontifex præest (de quo quia superest, non meo judicio, quod superest, fulciendus est, ne adulationis noxa reprehendar), juxta Lemovicensem urbem monasterium nobile ^a Solemniacum nomine construxit supra fluvium Vicennam (*la Vienne*), distans a supradicta urbe millibus quatuor, et alia multa in iisdem locis cœnobia - sed et in Parisiis puellarum monasterium quod de regio munere susceperat, ædificat, in quo Christi virginem Auream nomine præfecit. In Bituricensis vero urbe, ^b puellarum monasterium ex B. Columbani regula Berthoara nobilis genere et religione femina construxit. Itemque in ^c suburbano Bituricensis urbis vir venerabilis Theodulfus cognomento Bobolenus monasteria ex regula Columbani omni religione pollentia construxit, primum in insula supra fluvium Milmandram, ubi religiosorum adunavit catervam; alium Gaudiacum nomine, haud procul a fluviolo Albata; tertium Christi virginum congregationi, loco nuncupato Carantomo supra fluvium jam dictum Milmandram; itemque aliud Christi virginum, juxta Nivernense oppidum sub eadem regula construxit.

15. Nec defuit divina ultio. Cum ad hoc jam omnes aspirarent ut contemptus pristinarum assentatores forent institutionum, primum lupi rabiei morbo detenti duos ex his qui fautores erant hujus assertionis per intempestam noctem intra monasterii septa irrumpentes morsibus laniarunt, atque cum rabiei peste derelictos miserabiliter morti tradiderunt. Alium, Plætelium nomine, qui adhuc discordiæ fomitem vehementer aspirabat, dæmonum rabies pervasit, atque ignobiliter morti tradidit, nam propria manu ipse se laqueo suspendit. Sed cum hæc ultio nequaquam fieret correptio delinquentium, protinus major secuta est. Nam subito fulgur e cœlo elapsum terribili fragore percutit locum, ecclesiam pervagatur, subvertit tegumenta, plebem urit, examinat: ut scilicet præsens correptio, qui simplicitate nimia, præveniente calliditate jam permixta ignavæ persuasioni assensum præbuerant, monstraret futuram debere fugere iram. Mortui sunt ad præsens viginti: deinde motu percussos paulatim mors rapit: ita ut ex ea ultione, sicut aiunt, amplius quam quinquaginta morerentur, nempe auctore criminis reservato ad poenitentiam, ut si agnoscat culpam et redeat ad veniam, procul dubio sanitatem recipiat. Nullum etenim Dominus perire desiderat, sed semper quam gravibus delictis obrutum per poenitentiae formenta redire exspectat.

16. Cumque isdem Agrestius sæpius sibi poenitentiam locum datum non cognovisset, ut Eustasii sententia ad judicium invitantis prævaleret, ante triginta dierum circulum quam vertentis anni meta compleretur, a servo suo quem ipse redemerat, securi percussus interiit. Occasio criminis dicebatur permixtio uxoris: quod quamvis multi dixerint, et verum assereere velint, nostrum tamen hoc affirmare non est. Cuncta enim juxta Salomonem adducet Dominus in judicium pro omni erratu, sive bonum, sive malum (*Eccl. xii*). Et Apostolus: *Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit (I. Cor. iii)*. A nobis tamen dicendum est quod justa eum sententia divini judicii ideo ferre non distulit, ut et assentatoribus fugere a lacerationibus sanctorum famulorum Dei monstraret, et ille contumaciæ commissa per meritam ultionem lueret. Amatus vero ac Romaricus venerabilis Eustasii convenientiam postulantes recipiunt, atque desidia submota fruuntur.

17. Abellenus vero vel cæteri Galliarum episcopi post ad roboranda Columbani instituta aspirant.

^a Solemniacum, *Solignac*, cœnobium ord. S. Bened.

^b Monasterium a Berthoara constructum, nunc reductum est in ecclesiam collegiatam, quæ B. Mariæ de Salis, vulgo *Notre-Dame de Salea*, dicitur.

^c Loci suburbani nomine intellige urbis territorium seu tractum urbi subjectum, quem alias pagum vocant, unde suburbicariæ regiones. Certe Milmandra

fluvius, vulgo *la Marmande*, et Albata *l'Aubois*, de quibus hic, decem fere milliariis Gallicis ab Avatico Bituricum distant. Ex monasteriis a Boboleno constructis primum destructum est, uti et Gaudiacum, tertium *Charenton* dictum puellarum ord. S. Bened. adhuc subsistit, æque ac quartum ejusdem ordinis sub nomine B. Mariæ.

18. Beatus vero Eustasius has post victorias corrigere delinquentes studet ac suæ parti adunare decernit. Deinde monachorum sub ejus obedientia insæpe fato cœnobio concio maxima erat, ut ex hoc jam multa per vicina loca monasteria construerentur: quæ ejus successor B. Wandelbertus firmavit atque ædificavit. Jamque beatum de hac vita exitum præstolans, omni intentione ad contemplanda mysticorum præconiorum documenta desudat, solique Deo mente intenta preces fundens dirigit preces. Cumque jam per multorum curricula annorum in hoc opere intente vacaret, evenit tempus vocationis ejus: daturque sententia justi Judicis, ut quod minus annorum circuli diversis afflictionibus peracti purgaverant, paucorum dierum corporis infirmitas curaret. Interrogatus inter poenæ incendia per visionem nocturnam, si quadraginta dierum spatio leviori poena curari vellet, aut potius triginta ferventiori incendio purgatus vita beata functus cœlos penetrare, respondit ille: « Melius esse quamvis durioribus in brevi subjici flagellis, quam lenioribus longis consumi poenis. » Explevit ergo provisam atque electam poenam corporis tricesimo die: omnibusque valledicens, triste remanentibus promissum deponit, atque sui exitus horam eadem esse die denuntiat. Viatico itaque sumpto animam cœlo reddidit, solumque desideriumque supernorum et paternum

regimen viventibus et religionis exemplum dimisit. A Maii^b æthera penetravit regna duce Christo, cui est ipse autem cum victoriæ pace^a tertio Kalendas virtus et honor in sæcula sæculorum. Amen.

^a Legendum iv Kalend. Maii, quemadmodum constat ex antiquis Martyrologiis Wandalberti et Adonis, qui Ado Eusiasium primo loco ita commendat: *iv Kalend. Maii depositio S. Eustasii abb. discipuli S. Columbani, qui Pater ferme sexcentorum exstitit monachorum, et vitæ sanctitate conspicuum, etiam miraculis claruit.* Corpus S. Eustasii (ut doctissimus Henschenius adnotavit) asservatur Wargavillæ, vulgo *Vergaville* in Lotharingia, in abbatis sanctimoni-

lium ord. S. Bened. diœcesis Mettensis prope Dieuzam oppidum (*Dianze*) aquis salariis percelebre, quo in loco S. Eustasius maxime in liberandis energumenis et amantibus restituendis elucet.

^b Anno scilicet Christi 625. Nam in Vita S. Salbergæ, num. 7, curam fratrum Luxoviensium tribus non parum minus egisse lustris dicitur post Columbanum, qui anno 610 Luxovio pulsus est. Eustasio successit Walbertus seu Waldebertus.

VITA S. ATTALÆ

ABBATIS BOBIENSIS SECUNDI.

(Ex Mabill., Acta ordinis S. Benedicti.)

CAP. I. *Attala Columbani successor ab Arigio instructus Lerinum petit.* — Cum ergo venerabilis Columbanus de hac luce migrasset, ejus in locum Attala^a affectus est omni religione laudabilis: cujus post magistrum virtutes claræ fulserunt. Hic ex Burgundionum genere nobilis natione fuit, sed nobilior sanctitate per vestigia magistrum secutus. Sed qualiter rudimenta illius inter ipsa primordia uberem profectum acquisierint, prætermittendum non est. Itaque cum patris studio nobili liberalibus litteris imbutus fuisset, ^b Arigio cuidam pontifici a genitore commendatus est. Sed cum se nihil utilitatis agere cerneret, cœpit rudis affectus ad potiora anhelare, deditque operam ut, postpositis phaleramentis sæculi, monachorum jungeretur cohorti. Clam ergo a sodalibus progressus duobus pueris contentus ad Lirinense cœnobium venit, quo diu vitam degens cum nequaquam cerneret regularis disciplinæ habentis cæteros colla submittere, cœpit anxio animo trutinare quo potioris consilii aditus viam panderet. Progressus ergo inde ad B. Columbanum Luxovio tenus venit. Quem vir sanctus cum ingenii sagacis solertem esse cerneret, suo ministerio junxit, ac in omnibus divinis monitis erudire tentavit.

CAP. II. *Abbas factus a suis exagitatur.* — *Pœna rebellium monachorum.* Ergo cum egregie post B. Columbanum supradictum cœnobium regeret et in omni disciplina regularis tenoris erudiret, contra eum antiqui anguis versutia letiferum discordiæ virus noxiis retibus laxare cœpit, excitans aliquorum contra eum corda subditorum, qui se aiebant nihil fervoris austeritatem ferre non posse, et arduæ disciplinæ pondera portare non valere. At ille sagaci ut erat animo pia fomenta præbere, et salutaris antidoti quo sanies putrefacta abscederetur potum dare studens, mollire tumentia corda nitebatur. Denique castigatos cum secum tenere non valeret, mœrore animi turbatus multis precibus cum pietatis obsequio

^a Nempe apud Bobiense monasterium, ut ad præfationem Vitæ S. Columbani dictum est, quod etiam ex cap. 3 sequenti constat.

^b Is est S. Arigio seu Aridius Vapincensis episco-

B prosequatur ut se non relinquerent, et ab arduo itineris calle non deviant, reminiscerenturque Patres per mortificationem et contemptum præsentis vitæ regna cœlorum possidere. Cumque se nihil jam proficere cerneret, nec alibi trahentes animos suæ societatis habentis irretiri posse vidisset, pertinaces ire sinit; qui postquam segregati sunt ab eo, alii eorum marinis sunt sinibus recepti, alii locum eremi libertatem habendam petiere. Qui temeritatis suæ atque arrogantiae inibi positi, mox in obtutu damna sentire. Nam cum his in locis morarentur, et virum Dei suis detractionibus lanarent, unus eorum qui Rocolenus dicebatur, qui et jargiorum, ut credebatur, incrementa ministrabat, subito igne febrium accensus inter pœnas incendii clamare cœpit se, si ^C valuisset, ad B. Attalam venire velle et admitti criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere ei licuit obmutuit, ac extremum halitum dimisit. At hi qui adorant, videntes viri Dei injurias divina ultione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, suasque noxas confitentibus se in omnibus si recipiantur emendaturos pollicentur. Quos vir sanctus miro gaudio ac æ luporum ore ereptas vestes recepit suisque locis suis agnoscentes culpas restituit. At vero alii qui verecundia præveniente vel temeritate ac arrogantiae vitio maculati redire noluerunt et datum pœnitentiæ locum non redeundo contempserunt, diversis modibus sunt direpti: ut manifeste daretur intelligi, socios eos fuisse ejus in excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio divina percusserat, et propterea cum cæteris veniam non meruisse. Nam unus eorum Theodemundus nomine securi percussus interit; alius dum parvi fluminis alveum transmearat, irretitis poplitibus per parvulam fluvii undam necatus est; tertius vero, qui Theutarius dicebatur, eam se in mare portaturum carinæ tradidisset, dimersus est. Videntes hæc qui adhuc supererant, verecundia

pus, qui concil. Valentino et Matisconensi ii anno 585 interfuit, et dalmaticarum usum a Gregorio Magno obtinuit, regest. lib. vii, ep. 113. Ejus Vitam lege apud Philippum Labbeum, tom. I Biblioth.